

SYLABUS PRZEDMIOTU W SZKOLE DOKTORSKIEJ UR

Nazwa przedmiotu	Metafora w kulturze (filozofia, historia, literatura, sztuki wizualne)
Nazwa jednostki prowadzącej przedmiot	Szkoła Doktorska UR
Rodzaj przedmiotu (<i>obowiązkowy, fakultatywny</i>)	Przedmiot obowiązkowy fakultatywny (interdyscyplinarny)
Rok i semestr studiów	Rok II, semestr II
Imię i nazwisko osoby prowadzącej (osób prowadzących) przedmiot	prof. dr hab. Marek Stanisz
Imię i nazwisko osoby egzaminującej lub udzielającej zaliczenia, w przypadku gdy nie jest to osoba prowadząca przedmiot	prof. dr hab. Marek Stanisz
Wymagania wstępne	Wykształcenie akademickie na poziomie studiów wyższych.
Efekty uczenia się dla przedmiotu	
Zakładane efekty uczenia się	Odniesienie do efektów uczenia się dla programu kształcenia
<p>Wiedza: Student zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – metodologię badań naukowych; – fundamentalne dylematy współczesnej cywilizacji. <p>Umiejętności: Student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokonywać krytycznej analizy i oceny wyników badań naukowych, działalności eksperckiej i innych prac o charakterze twórczym oraz ich wkładu w rozwój wiedzy; – komunikować się na tematy specjalistyczne w stopniu umożliwiającym aktywne uczestnictwo w międzynarodowym środowisku naukowym; – inicjować debatę naukową; – uczestniczyć w dyskursie naukowym; – posługiwać się językiem obcym na poziomie B2 Europejskiego Systemu Kształcenia Językowego w stopniu umożliwiającym uczestnictwo w międzynarodowym środowisku naukowym i zawodowym. <p>Kompetencje społeczne: Student jest gotów do:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uznawania znaczenia wiedzy w rozwiązywaniu problemów poznawczych i praktycznych. 	<p>P8S-WG/3 P8S-WK/1</p> <p>P8S-UW/2</p> <p>P8S-UK/1</p> <p>P8S-UK/3 P8S-UK/4</p> <p>P8S-UK/5</p> <p>P8S-KK/3</p>
Forma(y) zajęć, liczba realizowanych godzin	
<p>wykład (10 godz.), ćwiczenia (5 godz.) Łącznie: 15 godz.</p>	

Treści programowe

Temat wiodący: mechanizm i rola konceptualizacji metaforycznej w różnych dziedzinach sztuki oraz wiedzy.

1. Zajęcia wstępne: wprowadzenie w problematykę przedmiotu, przedstawienie planu pracy, omówienie warunków zaliczenia przedmiotu.

2-3. Podstawowe zagadnienia teoretyczne – definicja metafory, metafora jako operacja językowa i kategoria poznawcza, metafora – alegoria – symbol, metafora a myślenie, dyskurs pojęć – dyskurs metaforyczny, konceptualizacja metaforyczna a językowy obraz świata (światopogląd), historia metafor.

Lektury obowiązkowe:

- Lakoff George, Johnson Mark, *Metafory w naszym życiu*, przełożył i wstępem opatrzył Tomasz P. Krzeszowski, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2010;
- Sanchez-Ruiz Maria-Jose, Manuela Romo Santos, Juan Jiménez Jiménez, *The Role of Metaphorical Thinking in the Creativity of Scientific Discourse*, “Creativity Research Journal” 2013, Vol. 25, No. 4, pp. 361–368.

4-6. Metafory w filozofii – zasięg, znaczenia, funkcje; najbardziej znane metafory filozoficzne.

Lektury obowiązkowe:

- Trela Grzegorz, *Chmury i zegary, czyli wybrane metafory filozoficzne*, ParkEdukacja, Warszawa 2009;
- Ortega y Gasset José, *Dwie wielkie metafory (w dwusetną rocznicę urodzin Kanta)*, w: tegoż, *Dehumanizacja sztuki i inne eseje*, przełożył Piotr Niklewicz, wybrał i wstępem opatrzył Stanisław Cichowicz, Czytelnik, Warszawa 1980, s. 217–236;
- Hoskins Marie and Johanna Leseho, *Changing Metaphors of the Self: Implications for Counseling*, “Journal of Counseling & Development” 1996, vol. 74, s. 243-252.

Lektura uzupełniająca:

- Blumenberg Hans, *Paradygmaty dla metaforologii*, przełożył Bogdan Baran, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2017;
- Dilthey Wilhelm, *Typy światopoglądów i ich rozwinięcie w systemach metafizycznych*, [w:] tegoż, *O istocie filozofii i inne pisma*, tłum. i wstęp Elżbieta Paczkowska-Łagowska, Warszawa 1987, s. 113-175;
- Krajewska Anna, *Światło jako metafora epistemologiczna*, w: *Literatura i wiedza*, pod red. Włodzimierza Boleckiego i Elżbiety Dąbrowskiej, Instytut Badań Literackich PAN – Wydawnictwo, Warszawa 2006, s. 164–176;
- Rorty Richard, *Filozofia a zwierciadło natury*, przełożył Michał Szczubiałka, Wydawnictwo Spacja – Fundacja Aletheia, Warszawa 1994;
- Ulicka Danuta, „*Odpowiednie dać rzeczy słowo*” (o filozofii w metaforze), w: *Koncepcje słowa*, pod redakcją naukową Eugeniusza Czaplejewicza i Edwarda Kasperskiego, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991.

7-9. Metafora w literaturze, sztukach wizualnych i filmie.

Lektury obowiązkowe:

- Godzic Wiesław, *Film i metafora. Pojęcie metafory w historii myśli filmowej*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1984;
- Hocke Gustav René, *Świat jako labirynt. Maniera i mania w sztuce europejskiej w latach 1520-1650 i współcześnie*, przełożył Marek Szalsza, wydawnictwo słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2003;
- Ripa Cesare, *Ikonologia*, przełożył Ireneusz Kania, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 1998;
- Thalmann Marianne, *Labirynt*, przełożył Andrzej Sądoliński, „Pamiętnik Literacki” LXIX: 1978, z. 3, s. 345–374.

Lektura uzupełniająca:

- Stiegler Bernd, *Obrazy fotografii. Album metafor fotograficznych*, przekład Joanna Czudec, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2009.

10-12. Metafora w historii oraz wiedzy o literaturze.

Lektura obowiązkowa:

- Demandt Alexander, *Znaczenie metafor dla historii*, w: *Opowiadanie historii w niemieckiej refleksji teoretycznohistorycznej i literaturoznawczej od oświecenia do współczesności*, wybór, przekład i opracowanie Jerzy Kałużny, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2003, s. 455–489;
- Petri Rolf, *The Mediterranean Metaphor in Early Geopolitical Writings*, „History. The Journal of the Historical Association” 2016, vol. 101, pp. 671–691.

Lektura uzupełniająca:

- Draaisma Douwe, *Machina metafor. Historia pamięci*, przełożył Robert Pucek, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2009;
- Stanisław Marek, „Walka romantyków z klasykami”, czyli o dziejach pewnej metafory historycznoliterackiej, w: *Między biografią, literaturą i legendą*, pod redakcją Marka Stanisława i Kazimierza Maciąga, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2010, s. 9–40.

13-15. Metafora w dziejach nauki.**Lektura obowiązkowa:**

- Jäkel Olaf, *Metafory w abstrakcyjnych domenach dyskursu. Kognitywno-lingwistyczna analiza metaforycznych modeli aktywności umysłowej, gospodarki i nauki*, przełożyli Monika Banaś, Bronisław Drąg, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2003;
- Kuhn Thomas S., *Struktura rewolucji naukowych*, przełożyła Helena Ostromecka, posłowie przełożyła Justyna Nowotniak, Fundacja Aletheia, Warszawa 2001.

Lektura uzupełniająca:

- Lewis C.[live] S.[taples], *Odrzucony obraz. Wprowadzenie do literatury średniowiecznej i renesansowej*, tłumaczenie, przedmowa i Mały słownik autorów brytyjskich Witold Ostrowski, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008;
- Lovejoy Arthur Oncken, *Wielki łańcuch bytu. Studium z dziejów idei*, przełożył Artur Przybysławski, Wydawnictwo KR, Warszawa 1999;
- *Porwani przez przenośnie. O literaturoznawczych metaforach*, pod redakcją Edwarda Balcerzana, Agnieszki Kwiatkowskiej, słowo wstępne Edward Balcerzan, Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań 2007;
- Wojtczak Sylwia, Iwona Witczak-Plisiecka, Rafał Augustyn, *Metafory konceptualne jako narzędzia rozumowania i poznania prawniczego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.

Stosowane metody dydaktyczne	dyskusja, praca z tekstem, przygotowanie prezentacji, samokształcenie	
Metody sprawdzania i oceny efektów uczenia się uzyskanych przez doktorantów, w tym forma i warunki zaliczenia przedmiotu	zaliczenie z oceną – wystawione na podstawie ocen cząstkowych oraz rozmowy zaliczeniowej	
Całkowity nakład pracy doktoranta potrzebny do osiągnięcia założonych efektów w godzinach	Liczba godzin w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem (wg programu kształcenia)	15
	Praca własna doktoranta	50
	SUMA GODZIN	65
Język wykładowy	polski	

Literatura przedmiotu:**Teoria metafory:**

- Dobrzyńska Teresa, *Metafora*, zeszyt pod redakcją Marii Renaty Mayenowej, seria „Poetyka. Zarys encyklopedyczny”, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN, Wrocław 1984.
- Blumenberg Hans, *Paradygmaty dla metaforologii*, przełożył Bogdan Baran, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2017.

- Wilhelm Dilthey, *Typy światopoglądów i ich rozwinięcie w systemach metafizycznych*, [w:] tegoż, *O istocie filozofii i inne pisma*, tłum. i wstęp Elżbieta Paczkowska-Łagowska, Warszawa 1987, s. 113-175.
- Dobrzyńska Teresa, *Metafora jako narzędzie analizy rzeczywistości*, w: *Literatura i wiedza*, pod red. Włodzimierza Boleckiego i Elżbiety Dąbrowskiej, Instytut Badań Literackich PAN – Wydawnictwo, Warszawa 2006, s. 156–163.
- Dobrzyńska Teresa, *Mówiąc przenośnie... Studia o metaforze*, Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich PAN, Warszawa 1994.
- Dobrzyńska Teresa, *Od słowa do sensu. Studia o metaforze*, Instytut Badań Literackich – Wydawnictwo, Warszawa 2012.
- Gemel Aleksander, *Codziennosc metafory w perspektywie kognitywistycznej. Próba krytycznej analizy*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” 2016, t. 1, nr 2, s. 172–186.
- *Językowa kategoryzacja świata*, pod redakcją Renaty Grzegorzczkovej i Anny Pajdzińskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1996.
- *Językowy obraz świata*, pod red. Jerzego Bartmińskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004.
- Kövecses Zoltán, *Metaphor in Culture. Universality and Variation*, Cambridge University Press, Cambridge 2005.
- Lakoff George, Johnson Mark, *Metafory w naszym życiu*, przełożył i wstępem opatrzył Tomasz P. Krzeszowski, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2010.
- Lakoff George, Turner Mark, *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*, The University of Chicago Press, Chicago and London 1989.
- Owen Nick, *Magia metafory. 77 opowieści dla Trenerów, Nauczycieli i Myślicieli*, przekład Katarzyna Najderek, METAmorfoza, Wrocław 2011.
- Ricoeur Paul, *Proces metaforyczny jako poznanie, wyobrażanie i odczuwanie*, przełożyła Grażyna Cendrowska, „Pamiętnik Literacki” LXXV: 1984, z. 2, s. 269–286.
- Stępnik Krzysztof, *Filozofia metafory*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1988.
- Tischner Józef Ks., *Myślenie z wnętrza metafory*, w: tegoż, *Myślenie według wartości*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2002, s. 462–476 [lub inne wydanie].

Metafora w różnych dziedzinach kultury (filozofia, historia, literatura, sztuki wizualne, nauka, polityka, prawo itp.)

- Balcerzan Edward, *Metafory, które „wiedzą”, czym jest tłumaczenie*, w: *Literatura i wiedza*, pod red. Włodzimierza Boleckiego i Elżbiety Dąbrowskiej, Instytut Badań Literackich PAN – Wydawnictwo, Warszawa 2006, s. 144–155.
- Demandt Alexander, *Znaczenie metafor dla historii*, w: *Opowiadanie historii w niemieckiej refleksji teoretycznohistorycznej i literaturoznawczej od oświecenia do współczesności*, wybór, przekład i opracowanie Jerzy Kałużny, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2003, s. 455–489.
- Draaisma Douwe, *Machina metafor. Historia pamięci*, przełożył Robert Pucek, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2009.
- Godzic Wiesław, *Film i metafora. Pojęcie metafory w historii myśli filmowej*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1984.
- Hocke Gustav René, *Świat jako labirynt. Maniera i mania w sztuce europejskiej w latach 1520-1650 i współcześnie*, przełożył Marek Szalsza, wydawnictwo słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2003.
- Hoskins Marie and Johanna Leseho, *Changing Metaphors of the Self: Implications for Counseling*, “Journal of Counseling & Development” 1996, vol. 74, s. 243-252.
- Jäkel Olaf, *Metafory w abstrakcyjnych domenach dyskursu. Kognitywno-lingwistyczna analiza metaforycznych modeli aktywności umysłowej, gospodarki i nauki*, przełożyli Monika Banaś, Bronisław Drąg, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2003.
- Krajewska Anna, *Światło jako metafora epistemologiczna*, w: *Literatura i wiedza*, pod red. Włodzimierza Boleckiego i Elżbiety Dąbrowskiej, Instytut Badań Literackich PAN – Wydawnictwo, Warszawa 2006, s. 164–176.
- Kuhn Thomas S., *Struktura rewolucji naukowych*, przełożyła Helena Ostromęcka, posłowie przełożyła Justyna Nowotniak, Fundacja Aletheia, Warszawa 2001.
- Lewis C.[live] S.[taples], *Odrzucony obraz. Wprowadzenie do literatury średniowiecznej i renesansowej*, tłumaczenie, przedmowa i Mały słownik autorów brytyjskich Witold Ostrowski, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008.

- Lovejoy Arthur Oncken, *Wielki łańcuch bytu. Studium z dziejów idei*, przełożył Artur Przybysławski, Wydawnictwo KR, Warszawa 1999.
- Maleszyński Dariusz Cezary, *Corpus politicum. Śródziemnomorskie i staropolskie konteksty topiki organicznej*, „Pamiętnik Literacki” LXXVI: 1985, z. 1, s. 3–46.
- Man Paul de, *Alegorie czytania. Język figuralny u Rousseau, Nietzschego, Rilkego i Prousta*, tłumaczenie Artur Przybysławski, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2004.
- Ortega y Gasset José, *Dwie wielkie metafory (w dwusetną rocznicę urodzin Kanta)*, w: tegoż, *Dehumanizacja sztuki i inne eseje*, przełożył Piotr Niklewicz, wybrał i wstępem opatrzył Stanisław Cichowicz, Czytelnik, Warszawa 1980, s. 217–236.
- Perelman Chaim, *Analogia i metafora w nauce, poezji i filozofii*, przełożył Janusz Lalewicz, „Pamiętnik Literacki” LXII: 1971, z. 3, s. 247–257.
- Petri Rolf, *The Mediterranean Metaphor in Early Geopolitical Writings*, „History. The Journal of the Historical Association” 2016, vol. 101, pp. 671–691.
- *Porwani przez przenośnię. O literaturoznawczych metaforach*, pod redakcją Edwarda Balcerzana, Agnieszki Kwiatkowskiej, słowo wstępne Edward Balcerzan, Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań 2007.
- Ripa Cesare, *Ikonomia*, przełożył Ireneusz Kania, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 1998.
- Rorty Richard, *Filozofia a zwierciadło natury*, przełożył Michał Szczubiałka, Wydawnictwo SPACJA – Fundacja ALETHEIA, Warszawa 1994.
- Sanchez-Ruiz Maria-Jose, Manuela Romo Santos, Juan Jiménez Jiménez, *The Role of Metaphorical Thinking in the Creativity of Scientific Discourse*, “Creativity Research Journal” 2013, Vol. 25, No. 4, pp. 361–368.
- Sontag Susan, *Choroba jako metafora. AIDS i jego metafory*, przełożył Jarosław Anders, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1999.
- Stanisław Marek, *Światy i życie. Metafory poezji w polskiej krytyce literackiej doby romantyzmu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2019;
- Stanisław Marek, „Walka romantyków z klasykami”, czyli o dziejach pewnej metafory historycznoliterackiej, w: *Między biografią, literaturą i legendą*, pod redakcją Marka Stanisza i Kazimierza Maciąga, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2010, s. 9–40.
- Steen Gerard, *Analyzing Metaphor in Literature: With Examples from William Wordsworth's „I Wandered Lonely as a Cloud”*, „Poetics Today”, Vol. 20, No. 3, pp. 499–522.
- Stiegler Bernd, *Obrazy fotografii. Album metafor fotograficznych*, przekład Joanna Czudec, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2009.
- Taylor Charles, *Źródła podmiotowości. Narodziny tożsamości nowoczesnej*, przełożyli Marcin Gruszczyński, Olga Latek, Adam Lipszyc, Agnieszka Michalak, Agnieszka Rostkowska, Marcin Rychter, Łukasz Sommer, naukowo opracował Tadeusz Gadacz, wstępem poprzedziła Agata Bielik-Robson, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Thalmann Marianne, *Labirynt*, przełożył Andrzej Sapoliński, „Pamiętnik Literacki” LXIX: 1978, z. 3, s. 345–374.
- Trela Grzegorz, *Chmury i zegary, czyli wybrane metafory filozoficzne*, ParkEdukacja, Warszawa 2009.
- Ulicka Danuta, „Odpowiednie dać rzeczy słowo” (o filozofii w metaforze), w: *Koncepcje słowa*, pod redakcją naukową Eugeniusza Czaplejewicza i Edwarda Kasperskiego, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991.
- Wallis Mieczysław, *Dzieje zwierciadła i jego rola w różnych dziedzinach kultury*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1973.
- Wojtczak Sylwia, Iwona Witeczak-Plisiecka, Rafał Augustyn, *Metafory konceptualne jako narzędzia rozumowania i poznania prawniczego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.

Lektury dodatkowe – obcojęzyczne (co najmniej 2 pozycje do wyboru):

- monografie lub artykuły obcojęzyczne związane z problematyką zajęć, dostępne m.in. w zbiorach elektronicznych Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego (zakładka e-źródła: bazy EBSCO, Science Direct i inne).